

Zygmunt Najgebauer

Przestępstwa karne i skarbowe wyłączone z amnestii

Palestra 8/10(82), 43-48

1964

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Przestępstwa karne skarbowe wyłączone z amnestii

A.

Dekret o amnestii z dnia 20 lipca 1964 r. stanowi o abolicji polegającej na przebaczeniu przestępstwa („puszcza się w niepamięć i przebacza”) oraz o amnestii w ścisłym tego słowa znaczeniu, tj. o darowaniu w całości lub w połowie kary prawomocnie orzeczonej.

Dekret obejmuje szeroki wachlarz przestępstw karnych skarbowych popełnionych do dnia Święta Odrodzenia Polski. W tym względzie normy prawne dotyczące amnestii tylko w dwóch wypadkach wskazują na przestępstwa skarbowe. Natomiast do wielu wypadków należy w kwestii abolicji i amnestii (np. w stosunku do osób wymienionych w art. 1 pkt 2 i działających w warunkach recydywy itp.) stosować normy ogólne dekretu (np. art. 1, 3, 6, 7, pkt 1).

Przy rozważaniu, jakie przestępstwa karne skarbowe podlegają dobrodziejstwu amnestii bądź też jakie wyłączone są spod działania amnestii, należy pamiętać, że ustawa karna skarbowa reguluje w sposób szczególny podział czynów przestępnych, obejmując tym mianem zarówno występki skarbowe, jak i wykroczenia skarbowe.¹ Przestępstwa skarbowe ujęte są w dziale II u.k.s. pt. „Przepisy szczególne”. Obejmują one następujące grupy przestępstw:

- 1) przestępstwa dewizowe (art. 45—63),
- 2) przestępstwa w zakresie cel i obrotu towarowego z zagranicą (art. 64—74),
- 3) przestępstwa podatkowe (art. 75—94),
- 4) przestępstwa w zakresie opłaty skarbowej i opłat terenowych (art. 95—103),
- 5) przestępstwa w zakresie rozliczeń z budżetem Państwa (art. 104—105),
- 6) przestępstwa w zakresie obrotu obligacjami pożyczek premialnych (art. 106—107),
- 7) przestępstwa w zakresie loterii (art. 108—111),
- 8) przestępstwa w zakresie wpisów do rejestru przedsiębiorstw państwowych (art. 112).

Szczególne — z mocy art. 25 u.k.s. — obostrzenie kary ponad górną granicę kar, przewidziane za występki skarbowe w części szczególowej u.k.s., jak również wzmoczona ochrona karna interesów gospodarki dewizowej (czego wyrazem jest nowela u.k.s. z dnia 29.VI.1963 r.) ukształtowały nieco odmiennie niż przy przestępstwach pospolitych zastosowanie amnestii do przestępstw karnych skarbowych. Przepisy dekretu o amnestii dotyczą, ogólnie rzecz biorąc, następujących przestępstw skarbowych:

I. Abolicja w stosunku do popełnionych występków skarbowych:

¹ Występkiem skarbowym jest czyn zagrożony karą zasadniczą aresztu bądź więzienia lub grzywną od 100 zł do 1 miliona zł albo obiema karami łącznie (art. 2, 3, 10 u.k.s., art. 42 § 1 k.k.). Ponadto przy wielokrotności wartości cła, towaru czy uszczuplonego podatku grzywna może przekroczyć podaną górną granicę. Natomiast wykroczeniem skarbowym jest czyn zagrożony karą pieniężną porządkową od 50 zł do 5 000 zł (art. 37 i 41 § 1 u.k.s.).

- 1) darowanie występku zagrożonego karą pozbawienia wolności do jednego roku lub karą grzywny albo obiema tymi karami, przy czym wobec kobiet wychowujących dzieci do lat 14, wobec osób, które w dniu wejścia w życie dekretu ukończyły: kobiety 55 lat, a mężczyźni 60 lat, oraz wobec osób, które w chwili popełnienia przestępstwa nie ukończyły 18 lat — zakres ten jest rozszerzony do występków zagrożonych karą pozbawienia wolności do lat dwóch,
- 2) łagodzenie o połowę kar pozbawienia wolności, które należałyby orzec w rozmiarze powyżej jednego roku do lat dwóch a nadto o połowę tych kar pozbawienia wolności, które należałyby orzec w rozmiarze powyżej dwóch do trzech lat względem kobiet wychowujących dzieci do lat 14, osób starszych i przestępców młodocianych.

II. Abolicja bez ograniczenia w stosunku do wykroczeń skarbowych pociągających za sobą karę pieniężną porządkową.

III. Amnestia, znajdująca wyraz zarówno w darowaniu, jak i łagodzeniu, w stosunku do prawomocnie orzeczonych kar pozbawienia wolności, grzywien i wykonywania kar zastępczych i dodatkowych, przy czym:

- 1) daruje się karę pozbawienia wolności orzeczoną w rozmiarze do jednego roku i łagodzi o połowę kary pozbawienia wolności orzeczone w rozmiarze do lat dwóch, natomiast daruje się kary pozbawienia wolności orzeczone w rozmiarze do lat dwóch, a łagodzi o połowę kary orzeczone powyżej dwóch do trzech lat — względem kobiet wychowujących dziecko do lat 14, osób starszych i przestępców młodocianych,
- 2) daruje się samoistne kary grzywien orzeczone w rozmiarze do 5 000 zł oraz grzywny do 1 000 orzeczone obok kary pozbawienia wolności.

Jeśli chodzi o zastępcze kary pozbawienia wolności za orzeczone grzywny oraz kary dodatkowe, to obowiązują zasady ogólne, tak jak przy przestępstwach pospolicznych.

Istnieje jednak zasadnicza różnica w zakresie stosowania postanowień dekretu o amnestii w poszczególnych rodzajach przestępstw skarbowych. Szczególny przepis art. 7 pkt 7 dekretu wyłącza stosowanie dobrodziejstwa amnestii do występków dewizowych popełnionych w szczególnie obciążających okolicznościach (art. 25 u.k.s. w brzmieniu noweli z dnia 29.VI.1963 r.). Łącznie z pozostałymi przepisami dekretu ograniczającymi rozmiar amnestii — wytworzyła się sytuacja, że w niektórych grupach przestępstw skarbowych tylko niektóre rodzaje przestępstw podlegają wyłączeniu spod amnestii. Ponadto rygory § 5 art. 25 u.k.s. w brzmieniu noweli powodują, że niektóre rodzaje przestępstw w określonych okolicznościach będą podlegać przepisom dekretu o amnestii bądź też zostaną wyłączone spod amnestii.

Wydaje się rzeczą słuszną zobrazowanie (dla przykładu) stosowania abolicji w poniższym zestawieniu, które dotyczy grupy przestępstw w zakresie cel i obrotu towarowego z zagranicą:

Przestępstwo z art.:	Popelnione w szczególnie obciążających okolicznościach określonych w art. 25			Z wyłączeniem okoliczności określonych w art. 25
	§ 1 lit. a-e § 2	§ 1 lit. b, c, d, e	§ 1 lit. a § 2	
stosowanie abolicji może nastąpić na podstawie:				
64 § 1	art. 3 pkt 1, 3, 4			art. 1 pkt 3
§ 2		art. 3 pkt 3, 4	art. 3 pkt 3, 4	art. 1 pkt 3 art. 3 pkt 1, 3, 4
§ 3	art. 3 pkt 1, 3, 4			art. 1 pkt 3
65 § 1	art. 3 pkt 1, 3, 4			art. 1 pkt 3
§ 2		art. 3 pkt 3, 4	art. 3 pkt 3, 4	art. 1 pkt 3 art. 3 pkt 1, 3, 4
§ 3	art. 3 pkt 1, 3, 4			art. 1 pkt 3
66 § 1	art. 3 pkt 1, 3, 4			art. 1 pkt 3
§ 2		art. 3 pkt 3, 4	art. 3 pkt 3, 4	art. 1 pkt 3 art. 3 pkt 1, 3, 4
§ 3	art. 3 pkt 1, 3, 4			art. 1 pkt 3
67 § 1	art. 3 pkt 1, 3, 4			art. 1 pkt 3
§ 2		art. 3 pkt 3, 4	art. 3 pkt 3, 4	art. 1 pkt 3 art. 3 pkt 1, 3, 4
§ 3	art. 3 pkt 1, 3, 4			art. 1 pkt 3
68 § 1	art. 3 pkt 1, 3, 4			art. 1 pkt 3
§ 2		art. 3 pkt 3, 4	art. 3 pkt 3, 4	art. 1 pkt 3 art. 3 pkt 1, 3, 4
69 § 1	art. 3 pkt 1, 3, 4			art. 1 pkt 3
§ 2	art. 3 pkt 1, 3, 4			art. 1 pkt 3
70	art. 3 pkt 1, 3, 4			art. 1 pkt 3
71	art. 3 pkt 1, 3, 4			art. 1 pkt 3
73	art. 3 pkt 1, 3, 4			art. 1 pkt 3
74	art. 1 pkt 4			art. 1 pkt 4

Należy zaznaczyć, że można stosować abolicję wtedy, kiedy należna lub narażona na uszczerpkienie kwota cła bądź wartość towaru nie przekracza określonej kwoty. Wysokość kary grzywny (z wyjątkiem wypadków z art. 73 i 74) oblicza się jako wielokrotność należnego cła czy wartości towaru. I tak np. jeżeli sprawca umyślnie naraził Skarb Państwa na uszczerpkienie cła w kwocie 500 zł, a przedmiotem występku jest towar, którego rodzaj i ilość wskazują w sposób oczywisty na przeznaczenie do transakcji handlowych, to w okolicznościach szczególnie obciążających (art. 25 u.k.s.) przewidziana kara więzienia powinna być wymierzona na czas nie krótszy niż lat 2, a grzywna w wysokości co najmniej 4-krotnej kwoty cła narażonego na uszczerpkienie (art. 66 § 2 u.k.s.), czyli w kwocie co najmniej 2 000 zł. Kara grzywny orzeczona obok kary pozbawienia wolności przekracza wysokość określoną w art. 3 pkt 4 dekretu (1 000 zł), upoważniająca do stosowania abolicji przez całkowite darowanie obu kar w stosunku do osób wymienionych w art. 3 pkt 3 dekretu. W tym stanie rzeczy sprawca przestępstwa nie może ko-

rzystać z dobrodziejstwa dekretu o amnestii. Gdyby natomiast sprawca nie działał w okolicznościach określonych w art. 25 u.k.s., może on korzystać z abolicji na mocy art. 1 pkt 3 dekretu, skoro przepis art. 66 § 2 u.k.s. upoważnia do orzeczenia samoistnej kary grzywny.

Owa odmiennosc i swoistosc przestępstw karnych skarbowych sprawia, że ich wyłączenie spod amnestii należy rozpoznawać w stosunku do poszczególnych rodzajów i grup przestępstw, w szczególności na tle art. 25 u.k.s. i art. 7 pkt 1 i 7 dekretu o amnestii. Wydaje się więc słuszne — w ramach niniejszego artykułu — wskazanie tych okoliczności, przy których istnieniu dekret zakazuje stosowania norm abolicji i amnestii w stosunku do przestępstw skarbowych.

B.

I. Wyłączenie spod abolicji z mocy art. 1 pkt 3 i 4 dekretu

Następujące występki skarbowe nie podlegają abolicji z mocy art. 1 pkt 3 dekretu o amnestii:

- 1) z przestępstw dewizowych — przewidziane w art. 45 § 1, 47 § 1, 49 § 1 i 2, 50 § 1, 52 § 1, 57 § 1,
- 2) z przestępstw w zakresie ceł i obrotu towarowego z zagranicą — przewidziane w art. 64 § 2, 65 § 2, 66 § 2, 68 § 2,
- 3) z przestępstw podatkowych — przewidziane w art. 75 § 1 i 2, 76 § 3, 80 § 1,
- 4) z przestępstw w zakresie opłaty skarbowej i opłat terenowych — przewidziane w art. 96 § 1,
- 5) z przestępstw w zakresie loterii — przewidziane w art. 108 § 1, 109 § 1, — jako że zagrożone są karą pozbawienia wolności powyżej jednego roku,
- 6) bądź każdy występki skarbowy popełniony w ciągu 5 lat po odbyciu w całości lub przynajmniej w trzeciej części kary pozbawienia wolności, nie mniej jednak niż trzech miesięcy, orzeczonej za przestępstwo tego samego rodzaju lub z tych samych pobudek (art. 7 pkt 1 dekretu),
- 7) bądź każdy występki skarbowy, jaki sprawca popełnił w „szczególnie obciążających okolicznościach” wymienionych w art. 25 lit. a) — e) u.k.s. (z wyjątkiem wykroczeń podlegających orzecznictwu organów finansowych, za które to wykroczenia u.k.s. przewiduje wymierzenie kary porządkowej).

Chodzi tu o występki, które w zasadzie zagrożone są sankcją pozbawienia wolności (obok kary grzywny) albo wyłącznie zagrożone są karą grzywny, wobec zaś przepisu art. 25 pkt 1 i 2 u.k.s. — obligatoryjną karą aresztu do lat trzech lub do lat pięciu, co nie wyłącza także kary grzywny. Te występki przechodzą spod orzecznictwa organów finansowych do orzecznictwa sądów powszechnych (art. 114 § 1 pkt 1 u.k.s.). Umorzenie postępowania z mocy art. 2 ust. 1 co do tych spraw naruszyłoby dyspozycję art. 1 pkt 3 dekretu.

Jeżeli chodzi o kary grzywnien, które byłyby samoistnie orzeczone przez sąd powszechny za wykroczenia skarbowe, to dekret nie czyni żadnych ograniczeń w stosowaniu abolicji. Należy tu wspomnieć, że będzie tu chodziło o procesy jeszcze nie wszczęte albo już toczące się w sprawach, które:

- 1) zagrożone są jedynie karą grzywny lub karą pieniężną porządkową (a więc podlegającą w zasadzie orzecznictwu organów finansowych), a należą do właściwości sądów z mocy art. 115 i 116 u.k.s.,
- 2) zostały rozstrzygnięte przez finansowe organy orzekające I instancji, gdzie złożono żądanie przekazania sprawy na drogę sądową (art. 221 § 1 pkt 2 u.k.s.),

- 3) zostały rozpoznawane łącznie wskutek zbiegu przestępstw pozostających ze sobą w związku (art. 223 § 1 u.k.s.).

II. Wyłączenie spod abolicji z mocy art. 3 dekretu — darowanie kary

Norma abolicji z art. 3 dekretu jest znacznie szersza od przewidzianej w art. 1. Umorzenie postępowania z mocy art. 5 dotyczy bowiem toczących się spraw o występki skarbowe, za które należałoby orzec karę podlegającą darowaniu (art. 3 ust. 1 pkt 1, 3 zdanie pierwsze oraz pkt 4). Jednakże ograniczenie w stosowaniu abolicji przewiduje przepis art. 7 pkt 7 dekretu, który stanowi, że nie stosuje się amnestii do występków dewizowych popełnionych w szczególnie obciążających okolicznościach (art. 25 w brzmieniu noweli z dnia 29.VI.1963 r.).

Z tych względów, a nadto ze względu na art. 7 pkt 1 dekretu nie można stosować abolicji:

- 1) do popełnionych występków dewizowych w szczególnie obciążających okolicznościach, przewidzianych w art. 45. § 1 i 2, 46 § 1 i 2, 47 § 1, 2 i 3, 48, 49 § 1, 2, 3 i 4, 50 § 1, 2 i 3, 51, 52 § 1, 2 i 3, 53, 55 § 1, 56 § 1 pkt 1 i § 2, 57 § 1 i 2, 58 § 1, 2, 3 i 4, 59 § 1 i 2, 60 § 1 i 2, 61 § 1 i 2,² a zagrożonych karą pozbawienia wolności,
- 2) do tych występków skarbowych popełnionych w ciągu 5 lat po odbyciu w całości lub przynajmniej w trzeciej części kary pozbawienia wolności nie mniej jednak niż trzech miesięcy, orzeczonej za przestępstwo tego samego rodzaju lub z tych samych pobudek,
- 3) bądź do umyślnie popełnionych występków skarbowych stanowiących przestępstwo przewidziane w art. 64 § 2, 65 § 2, 66 § 2, 67 § 2 lub też art. 68 § 2 u.k.s. (przestępstwa w zakresie cel i obrotu towarowego z zagranicą), gdy sprawca popełnił je w okolicznościach określonych w art. 25 § 1 lit. b), c), d) lub e) u.k.s.,³ a nie jest osobą taksatywnie wymienioną w art. 3 ust. 1 pkt 3 dekretu o amnestii.

W okolicznościach wyżej (tj. w pkt 3) wymienionych art. 25 § 5 u.k.s. w brzmieniu noweli przewiduje za popełnienie przestępstw powyżej wymienionych zagrożenie karą pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat dwóch i grzywny. Z dobrodziejstwa darowania kary mogą tu korzystać wyłącznie (art. 3 ust. 1 pkt 3 dekretu):

- a) kobiety, które do dnia wejścia w życie dekretu sprawowały nad dzieckiem poniżej lat 14 pieczę, do czego są obowiązani rodzice,
- b) osoby, które do dnia wejścia w życie ustawy ukończyły: kobiety 55 lat, mężczyźni 60 lat,
- c) osoby, które w chwili popełnienia występkę nie ukończyły 18 lat.

² Przepis art. 7 pkt 7 dekretu nie wyłącza stosowania amnestii do wykroczeń dewizowych, za które organ finansowy wymierzy karę pieniężną porządkową. Będą to wypadki wymienione w art. 46 § 3, 54, 55 § 2, 56 § 1 pkt 2 u.k.s.

³ Art. 25 § 1 brzmi:

lit. b) „(...) jeżeli popełnia występek skarbowy działając w zorganizowanej grupie przestępczej”;

lit. c): „(...) jeżeli zaopatrzył się w broń lub w inne narzędzie mające służyć do napaści lub do stawienia oporu w związku z popełnionym występkiem skarbowym”;

lit. d): „(...) jeżeli z popełnienia występku skarbowych uczynił sobie stałe źródło dochodów”;

lit. e): „(...) jeżeli popełnia umyślnie występek skarbowy, a wartość przedmiotu występkę jest szczególnie duża, albo jeżeli przez umyślnie popełniony występek skarbowy naręcza Skarb Państwa na uszczuplenie należności państwowej w wysokości ponad 100 000 złotych”.

III. Wyłączenie spod abolicji z mocy art. 3 dekretu — łagodzenie kary

Przewidziana dekretem dalsza częściowa abolicja przez łagodzenie o połowę kar pozbawienia wolności w wypadkach określonych w art. 3 ust. 1 pkt 2 i 3 (zdanie drugie) może nastąpić tylko w wyroku, po rozpoznaniu sprawy.

Zakres tej abolicji jest szeroki, a warunkowany zastrzeżeniami co do przestępstw dewizowych (art. 7 pkt 7 dekretu), wysokością łagodzenia kar z art. 3 ust. 1 pkt 2 i 3 (zdanie drugie) dekretu i recydywą „dekretową” (art. 7 pkt 1).

W tym stanie rzeczy nie można stosować abolicji w wyroku sądowym przez łagodzenie kar pozbawienia wolności:

- 1) w ogóle — co do popełnionych przestępstw dewizowych w szczególnie obciążających okolicznościach, wymienionych w cz. II pkt 1 niniejszego artykułu,
- 2) do występków skarbowych popełnionych w ciągu 5 lat po odbyciu w całości lub przynajmniej w trzeciej części kary pozbawienia wolności, nie mniej jednak niż trzech miesięcy, orzeczonej za przestępstwo tego samego rodzaju lub z tych samych pobudek,
- 3) bądź co do oskarżonych wymienionych w art. 3 ust. 1 pkt 3 lit. a), b), c), którym orzeczono karę pozbawienia wolności powyżej lat trzech, lub co do pozostałych oskarżonych, jeżeli orzeczono im karę pozbawienia wolności powyżej lat dwóch.

IV. Wyłączenie spod amnestii z mocy art. 3 i 6 dekretu

Jeśli chodzi o wypadki darowania albo łagodzenia prawomocnie orzeczonych kar pozbawienia wolności, grzywien samoistnych i orzeczonych obok kary pozbawienia wolności, wykonywanych kar zastępczych i dodatkowych oraz nieściągalnych kosztów sądowych, to zastrzeżenia art. 7 pkt 1 i 7 powodują, że nie można stosować amnestii:

- 1) do występków skarbowych popełnionych w szczególnie obciążających okolicznościach, wymienionych w cz. II pkt 1 niniejszego artykułu, co do których orzeczono karę pozbawienia wolności i karę grzywny w jakimkolwiek rozmiarze (nawet poniżej kwoty 1 000 zł),
- 2) do występków skarbowych popełnionych w ciągu 5 lat po odbyciu w całości lub przynajmniej w trzeciej części kary pozbawienia wolności, nie mniej jednak niż trzech miesięcy, orzeczonej za przestępstwo tego samego rodzaju lub z tych samych pobudek.⁴

Ponadto nie podlegają darowaniu: kary grzywien orzeczone w rozmiarach przekraczających 5 000 zł za występki i wykroczenia skarbowe, kary grzywien orzeczone obok kary pozbawienia wolności w rozmiarze przekraczającym 1 000 zł za występki skarbowe oraz wykonywane zastępczo kary pozbawienia wolności za grzywny orzeczone w rozmiarach przekraczających kwoty 5 000 zł lub odpowiednio 1 000 zł.

C.

Jak z powyższego wynika, amnestia dotyczy w szerokim zakresie przestępstw karnych skarbowych. Wyłącza ona jednak — podobnie jak przy przestępstwach pospolitych — poważniejsze przestępstwa o wysokiej społecznej szkodliwości czynu, do których przede wszystkim zalicza się przestępstwa dewizowe. Nie obejmuje też amnestia sprawców czynów popełnianych w warunkach recydywy „dekretowej” zbliżonej do recydywy „skarbowej”, o której mowa w art. 25 § 1 pkt 1 lit. a) u.k.s.

⁴ Jednakże, przy zachowaniu powyższych dwóch warunków, daruje się albo łagodzi o połowę kary wymienione w art. 3 ust. 1 pkt 1, 2, 3 dekretu oraz łagodzi o połowę kary pozbawienia wolności orzeczone w rozmiarach powyżej lat 2 do lat 5 za występki skarbowe (poza dewizowymi) popełnione nieumyślnie (art. 6 pkt 3 dekretu).